

مروری بر تمام ربناهای اجرا شده

مجید احمدی | خبرنگار

از سال ۱۳۵۸ که مناجات‌رناهای معروف محمد رضا شجریان ضبط شد و به گوش مردم رسید، تا امروز هیچ خواننده‌ای نتوانسته این اثر را به زیبایی اصل آن بازخوانی و اجرا کند. بهمانند آن که این مناجات طی سال‌های اخیر بخش نشد و به نظر می‌رسد قرار است همچنان بخش نشود اما آن چه منتهی شده است این است که تمامی خوانندگان گاهی که این اثر را بازخوانی کرده‌اند، در ظاهر نیت خیر در این زمینه داشته‌اند!

این دعا در واقع، بخش اصلی مایک مایک رکضان طی ۳۰ و چندسال به جز ۵ سال اخیر بوده است و با خاطره مردم عمیق شده است. حذف یک‌بارہ آن از سفره‌های افطار مردم کاملاً غیرمنتظره بود. هر چند این دعا از رسانه‌های عمومی اجازه بخش نیافت، اما در اذعان مردم ماند و در خانه‌ها و سر سفره‌های افطار همچنان شنیده شد و حتی به آهنگ انتظار موبایل‌ها و رنگ آنها بدل شد. اگر چه کنکاش در خصوص دعای رننا کاری راحت است چرا که خواننده آن استاد آواز ایران است و جایگاه او در موسیقی ایران بر کسی پوشیده نیست، اما این که مردم مسلمان یک کشور اسلامی چرا باید از دعایی که سال‌ها سال جزو لاینفک روزهای عباداتشان بوده است صرفاً به جهت مواضع سیاسی خواننده آن محروم شوند بحث دیگری است. عدم بخش رننا از رسانه‌های عمومی باعث شده تا برخی از خوانندگان بخواهند با اجرای این اثر به یادماندنی که حتی رابع مصطفی غلوش، قاری نامدار مصری نیز نتوانست از پس اجرای آن به جهت اوج آن بر آید، خود را محک ببندند.

که قبل از افطار به روی آنتن می‌رود، به مدت پنج دقیقه رنناهای پیش از افطار را برای بینندگان خواند و همچنین دقایقی به خواندن راز و نیاز متناسب با فضای این ایام در برنامۀ پرداخت.

چنگیز حبیبیان متولد بهمن‌ماه سال ۱۳۴۷ یکی از خوانندگان پاپ ایرانی است. او فعالیت خود را در سال ۶۶ در رادیو معارف آغاز کرد و در سال ۷۰ به مرکز موسیقی صدا و سیمای جمهوری اسلامی فراخوانده شد. حبیبیان طی این چند سال در برنامه‌های تلویزیونی حاضر نشده بود و پس از سال‌ها این سکوت را شکست و وارد گود شدن آن هم زمانی که در زمینه دعایی همچون رننا در رسانه‌های عمومی احساس خلا می‌شد. اما به گمان نمی‌رسد این خلا را این رنناها پر شود.

چنگیز حبیبیان در این باره می‌گوید: من سال‌های سال مداحی کرده و قاری قرآن هم بوده‌ام و اگر فقط یک خواننده بودم در دست نبود که وارد این حیطه از موسیقی شوم. اما با توجه به اینکه در سال‌های رنناهای تلویزیونی محیب و غربی از رادیو-تلویزیون بخش می‌شد تصمیم گرفتم من نیز این دعا را اجرا کنم ولی هرگز قصد ندارم مردم این اثر را با اثر استاد شجریان قیاس کرده و آن را مورد قضاوت قرار دهند. اثری که محمد رضا شجریان اجرا کرده با استادی تمام خواننده شده که هم قواعد صوتی در آن به خوبی رعایت شده و هم قواعد قرآنی، به عقیده من این اجرا، عنایت الهی به استاد شجریان بوده و هرگز تکرار نخواهد شد. او در بخشی از سخنانش به دفاع از خود می‌پردازد و می‌گوید: از آن جا که رنناهای استاد شجریان به هر دلیلی در این سال‌ها بخش نشد تصمیم گرفتم این دعا را در برنامه امسال بخوانم. رنناهای استاد شجریان روحی ملکوتی دارد و هیچ کس نمی‌تواند آن را تکرار کند. همین ویژگی هم باعث شده رننا مانند یک اثر ملی برای مردم مهم باشد. در اصل باید بگویم مَهر و امضای استاد شجریان

یکی دیگر از خواننده‌هایی که رننا را اجرا کرد و اتفاقاً صدای او نیز شبیه یک سیمادر روزهای آغازین ماه رمضان بخش می‌شد، محمد فکار بود که مدعی است که شاعر گرد استاد شجریان است. او در پاسخ به این که آیا برای اجرای این اثر از استادش اجازه گرفته است یا خیر می‌گوید: فکر نمی‌کنم خواندن یک دیو آیه از قرآن مجید نیاز به اجازه از کسی داشته باشد.

ابهت و حساسیت این اثر به قدری است که هیچ‌یک از این خوانندگان نمی‌توانند ادعا کنند که عین اثر را خوانده‌اند و شاید یکی از اصلی‌ترین دلایلی که سراغ اجرای اصل آن نرفته‌اند، همین باشد که ایراداتشان نمود پیدا می‌کند. این خوانندگان معتقدند آنچه خوانده‌اند رنناهای استاد شجریان، که الهام گرفته از آن است.

گفت‌وگو

آرش گوران در گفت‌وگو با «شهروند» علت لغو کنسرتار کستر فیلازمونیک را اعلام کرد

به خاطر فریوسفی اجرایمان را لغو کردیم

رضا نامجو | روزنامه‌نگار

آرش گوران، رهبر جوان ارکستر فیلازمونیک تهران چندی پیش ورکشاپی را در فرهنگسرای بهمن برگزار کرد. او که طبق گفته خودش علاقه چندانی به تدریس ندارد، ضمن اعلام علاقه‌مندی برای انتقال آنچه آموخته به آهنگسازان و علاقه‌مندان، در ساراه فعالیت‌های اخیر ارکستر فیلازمونیک تهران و لغو کنسرت این ارکستر در خردادماه سخنان جالبی داد. به منظور واکاوی آنچه در ورکشاپ گوران اتفاق افتاده و همچنین کم‌وکیف فعالیت‌های اخیر ارکستر فیلازمونیک، با این آهنگساز و رهبر ارکستر گفت‌وگویی انجام داده که در ادامه می‌خوانید:

در آغاز کلام پیرامون برگزاری ورکشاپ اخیرتان در فرهنگسرای بهمن صحبت کنید. آیا پیش‌درستی در مورد برگزاری این گونه ورکشاپ‌ها در کشور ما ایجاد شده است؟

نمی‌دانم چنین ورکشاپ‌هایی تاکنون در ایران برگزار شده یا خیر و اگر برگزار شده نمی‌دانم. پیش‌درستی نسبت به آنها انجام شده یا نه اما ورکشاپ آخری که من در فرهنگسرای بهمن داشتم، اساساً در مورد ارتباط دوره‌های مختلف موسیقی با هم، تمرین و ماتریال‌های یک اثر موسیقایی و تفاوت‌های آنها در دوره‌های مختلف و همین‌طور بررسی آیدنولوژی‌هایی که در آثار مختلف وجود داشته و تفاوت‌های آنها در تمرین و یافت صدا هستند. اینها بود. و اگر آثار دارای هارمونی بود، هارمونی آنها بود.

از لحاظ فرم نیز آنالیزهای وجود دارد که با این کارها انجام دادیم. قطعات ارکسترال را با پارتنورهای مختلفش به لحاظ فرم، هارمونی، ساختار و بافت و میوزیکالیت آنها مورد آنالیز قرار دادیم. درباره این صحبت شد که اساس یک اثر موسیقایی چگونه باید به اجرا و کیفیت درستی از صدا هستندگی یا میوزیکاله برسند و بررسی این که چه ماتریال‌هایی در یک اثر

آرش گوران، رهبر جوان ارکستر فیلازمونیک تهران چندی پیش ورکشاپی را در فرهنگسرای بهمن برگزار کرد. او که طبق گفته خودش علاقه چندانی به تدریس ندارد، ضمن اعلام علاقه‌مندی برای انتقال آنچه آموخته به آهنگسازان و علاقه‌مندان، در ساراه فعالیت‌های اخیر ارکستر فیلازمونیک تهران و لغو کنسرت این ارکستر در خردادماه سخنان جالبی داد. به منظور واکاوی آنچه در ورکشاپ گوران اتفاق افتاده و همچنین کم‌وکیف فعالیت‌های اخیر ارکستر فیلازمونیک، با این آهنگساز و رهبر ارکستر گفت‌وگویی انجام داده که در ادامه می‌خوانید:

در آغاز کلام پیرامون برگزاری ورکشاپ اخیرتان در فرهنگسرای بهمن صحبت کنید. آیا پیش‌درستی در مورد برگزاری این گونه ورکشاپ‌ها در کشور ما ایجاد شده است؟

نمی‌دانم چنین ورکشاپ‌هایی تاکنون در ایران برگزار شده یا خیر و اگر برگزار شده نمی‌دانم. پیش‌درستی نسبت به آنها انجام شده یا نه اما ورکشاپ آخری که من در فرهنگسرای بهمن داشتم، اساساً در مورد ارتباط دوره‌های مختلف موسیقی با هم، تمرین و ماتریال‌های یک اثر موسیقایی و تفاوت‌های آنها در دوره‌های مختلف و همین‌طور بررسی آیدنولوژی‌هایی که در آثار مختلف وجود داشته و تفاوت‌های آنها در تمرین و یافت صدا هستند. اینها بود. و اگر آثار دارای هارمونی بود، هارمونی آنها بود.

از لحاظ فرم نیز آنالیزهای وجود دارد که با این کارها انجام دادیم. قطعات ارکسترال را با پارتنورهای مختلفش به لحاظ فرم، هارمونی، ساختار و بافت و میوزیکالیت آنها مورد آنالیز قرار دادیم. درباره این صحبت شد که اساس یک اثر موسیقایی چگونه باید به اجرا و کیفیت درستی از صدا هستندگی یا میوزیکاله برسند و بررسی این که چه ماتریال‌هایی در یک اثر

این رننا که در برنامه «شهر باران» با اجرای داریوش کارخان بخش می‌شد، پس از چند روز متوقف شد. در روز شانزدهم تیرماه نود و دو، در حالیکه پیش از هفت روز از توقف بخش رننا خوانده شده توسط محمد فکار می‌گذشت، داریوش کارخان مجری برنامه شهر باران رمضان ۹۳، انتقادات تند و صریحی نسبت به توقف این بخش داشت. این انتقاد پس از سیل انبوه پیام‌هایی که بر دلیل عدم بخش این رننا بود. داریوش کارخان در برنامه دوشنبه شب خود در حالی که مردم را وادار و قلمداد می‌کرد با اظهار گلایه‌ای گفت: خیلی از دوستان از رننا سوال کرده بودند و گفته بودند چرا رننا نیست که در برنامه‌تان بخش می‌شد دیگر بخش نمی‌شود؟ در جواب این سوال که در این رننا چیزی از شما پرسیدیم، هنوز هم در نظر بررسی می‌کنند. ما اصلاً نمی‌توانیم بگوییم که بخواهیم بخش این رننا را حذف می‌کنیم. این نتیجه بررسی ران ما مایک فکار بود. رننا دقایقه است و آن را اگر ۵ بار گوش کنید می‌شود یک ربع بیست نفر هم که در این شور باشند، گوش کنند، بیست تا یک ربع حساب کنید. دیگر ۹ روز که طول نمی‌کشد فقط بگوییم نه هیچ اشکالی ندارد. مگر قبل از این که این رننا را بخوانند مردم چه جوری افطار می‌کنند؟ اصلاً دعای افطار رننا نیست. رننا یک دعای زیباست که خواندن آن به مردم سپیده است. دعای اصلی افطار چیزی دیگر است خوششان می‌آید و ماه‌ها خوششان آمده است.

از طرفی یکی از خوانندگان به نام حامد زمانی که این گونه موارد پدید می‌آید، بی‌گمان نشسته و او نیز دعای محبوب ماه رمضان از گوشه و کنار شنیده شد. چنگیز حبیبیان نیز در انتها با هم ضمن تأکید بر اینکه هیچ ادعایی نسبت به اجرای دوباره این دعا ندارد و تنها کار دلی کرده است گفت: اگر صدایم در این برنامه زنده یاری کند رننا - به شیوه خودم - به صورت زنده اجرا خواهد کرد اما اگر صدایم یاری نکرد آن را به صورت پلی بک (بخوانی) اجرا می‌کنم.

یکی دیگر از این رنناها صدای نوجوان سید علیرضا موسوی قاری قرآن را با خود همراه داشت که به دلیل کم سن و سال بودن نتوانست مورد تأیید و تشویق برخی قرار بگیرد.

علیرضا افتخاری که هوایش اش بیش از خودش در عرصه موسیقی خبیر مشهور دارد، وقتی دید که بحث در خصوص رننا بالا گرفته است، در این خصوص می‌گوید: با گفت‌وگو گرفتن و طرح موضوع، رننا این (افکار شجریان) را گنده نکند. خواندن «رننا» خیلی سخت نیست. خواندن یک سری از کارهای ما از «رننا» مشکل‌تر است. ولی برای احترام باید کمی صبر کرد تا بعد از مدتی - یک ماه دو ماه، یک سال - اگر عمری باشد، دوباره یک رننا دیگر ضبط شود. من که از خدایم هستم که رننا را بخوانم. اما الان دعواست و وسط دعوا هم نمی‌شود نرخ تعیین کرد. با گذشت از این ایام این کار انجام خواهد داد.

این خواننده رننا را آماده انتشار و بخش دارد و منتظر فرصت است تا صندوقچه‌اش بیرون بکشد و رو کند. دست‌بالای دست‌اسرار رننا خوانان می‌توان نشست و منتظر این همه ادعا بود. اما آیا این رنناهایی توانند جای آن همه خاطر و نوستالوژی را بگیرند؟ آیا می‌توان صدای اصلی خواننده یک اثر را از مردم گرفت و به زور صدایی جدید به خوردشان داد تا خاطرهای جعلی ساخت؟

گویا خواندن رننا در میان خوانندگان مد شده است و تا زمانی که اصل این اثر از رسانه‌های عمومی کشور بخش نشود، همچنان باید منتظر اجرای آن با صداهای مختلف و جدید باشیم در حالی که مردم نسبت به رنناهای استاد شجریان موضع تعصبی ندارند و این کار رنناخوان‌های جدید را سخت می‌کند. بهتر نیست به جای صرف این همه انرژی و هزینه از همان رنناهای استاد محمد رضا شجریان استفاده شود؟ بهتر نیست؟

چهارم: ظاهر یکی از اجراهایتان اخیراً لغو شد. دلیل لغو چه بود؟

مانای اجرای کنسرتی را در خردادماه داشتیم که متأسفانه به خاطر اتفاق ناگواری که برای پدرام فریوسفی (کنسرت مایستر این ارکستر) افتاد، کنسرت لغو شد. البته علت لغو شدن این کنسرت این بود که پدرام فریوسفی اثری را به نام سولویست با ارکستر همراهی می‌کرد و به لحاظ تعهد عاطفی، دوستی و هنری ما متعهد بودیم این کنسرت را لغو کنیم و به لحاظ هنری و فنی هم قاعدتاً سولویست یک اثر اهمیت بسیار ویژه‌ای دارد. بنابراین این مجبور شدیم کنسرت را لغو کنیم.

با توجه به دوستی که با پدرام فریوسفی دارید، وضع جسمی این هنرمند به چه صورتی است؟ آیا با ارکستر تمرین می‌کنند؟

خدا را شکر، الان حال پدرام فریوسفی رو به بهبود است و همچنان در ارکستر حضور دارد. برایش آرزوی بهبودی سریع‌تر را داریم. پدرام فریوسفی الان در ارکستر حضور دارد و همچنان با سکشن ویال‌ها مشغول به تمرین است. خود این امر علاقه پدرام فریوسفی و احساس عرق او به ارکستر فیلازمونیک تهران و همین‌طور علاقه به ارکستر فیلازمونیک به‌ورای من رساند.

دور جدید تمرین‌هایتان آغاز شده؟

ارکستر فیلازمونیک تهران دو هفته است که دور جدید تمرین‌های خودش را آغاز کرده. این بار با رپرتواری بسیار متفاوت و البته رویکردی متفاوت و تمریناتی جدید، مثل هرسال رپرتوار جدیدی را به مخاطبانمان عرضه خواهیم کرد.

ارابه رپرتواری با چشمتان خاص که به پاره‌های مورد به نظر متعاض می‌آیند، یک کار عمده‌تان است. در این بار صحبت کنید.

رپرتواری ارکستر به جز کنسرتی که با خانم سولویست بین‌المللی زاپنی داشتیم، تا امروز بیرو قولی‌ترین رپرتواری رپرتواری دنیا بوده است. اساساً من به تعاض در رپرتوار معتقدم. از سوی دیگر سعی من همواره این بوده که در رپرتواری ارکستر کانسرتی را دنبال کنم. و ماتریال‌هایی که فقط از مختلف دارم طی آن کانسرت چشمتان به نظر من کشف روابط برای مخاطب می‌تواند جذاب باشد.

بنابراین در اجرای که در ماه‌های آینده منتظر آن هستیم، هم این نگاه را به کار دارید...

این بار هم رپرتواری را با یک کانسرت مشخص و شاید معنای مشخص در کنار هم چیدم و امیدوارم بتواند نفوذ همیشگی را در جان و روح و ذهن شنونده‌هایمان داشته باشد.

زمان دقایقی برای اجرا انتخاب کرده‌اید؟ امیدوارم با همکاری تالار وحدت هر چه زودتر رپرتوارمان را روی صحنه ببرم. با این توضیح که رپرتوار بسیار سنگینی است، چه به لحاظ میوزیکالیت، چه به لحاظ تفسیر و معنا و محتوا چه به لحاظ تکنیکی نوازندگی. امیدوارم اواخر شهریور یا اوایل مهرماه روی صحنه برویم.

آیا در اجرای پیش‌رو آثار تصنیف‌شده توسط هنرمندان داخلی را هم اجرا خواهید کرد؟

تا امروز رپرتواری اجرا شده در ارکستر ما متعلق به هنرمندان غربی بوده. البته ذکر این نکته لازم است که موسیقی یک زبان جهانی است و نمی‌شود آن را مختص یک جغرافیای خاص فرض کرد. ارکستر فیلازمونیک تهران رپرتواری از آهنگسازان مختلف مدرن که هم‌اکنون هم زنده هستند مثل تورو تا کامیتسو و اسوالدو گولیکسفا اجرا کرده است. استقبالی هم که در ایران از شنیدن این آثار شده، خیره‌کننده بود و مرا مجاب کرد که نباید موسیقی را مختص یک جغرافیای خاص کرد. پس این نگاه جهانی در ارکستر فیلازمونیک وجود دارد و فعلاً نباید انتظار اجرای آثار هنرمندان معاصر خودمان را داشته باشیم!

البته در دهم هست آثار آهنگسازان معاصر ایران را هم اجرا کنیم. اما می‌شنوم که در ارکسترهای مختلف آثار آنها اجرا می‌شود و از سوی دیگر از این موضوع خوشحالم.

